

Интеркултурната компетентност и комуникативната езикова компетентност в контекста на Общата Европейска Езикова Рамка

Ивелина Жечкова

Intercultural Competence and Communicative Competence in the context of Common European Framework: The paper deals with the Intercultural Competence and the Communicative Competence of learners of foreign languages in the light of the six-level Common European Framework. The taxonomic nature of the CEFR consists in the breaking the language competence down in separate components. Thus the Communicative Language Competence comprises the linguistic, sociolinguistic and pragmatic components. The so called General Competencies contribute to the ability to communicate. They are considered as aspects of the communicative competence.

Key words: Intercultural Competence, Communicative Competence, Common European Framework

ВЪВЕДЕНИЕ

Последните десетилетия на XX и началото на XXI век са белязани с подчертано нови измерения в контактите между хора от различни култури, от глобализиран обмен във всички сфери на живота. Отварянето на границите, разширяването на международните връзки, засилващият се процес на глобализация, съвременните средства за комуникация, широкото използване на Интернет- всичко това спомага за сближаването на хората, превръща света в повече или по-малко единна общност и предполага взаимодействие и взаимно влияние на различните култури. Това налага овладяването на една нова компетентност- интеркултурната комуникативна компетентност, която ще ни позволи да общуваме ефективно и ефикасно с различните от нас.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Интеркултурната комуникация е обект на изследване от много посоки. Имайки това предвид, трябва да направим някои понятийно-терминологични уточнения. Понятията „интеркултурна компетентност“ и „межкултурна компетентност“ често се използват като синоними, но съществува разлика между тях. В понятието „интеркултурен“ се влага разбирането за взаимен обмен, в който има приемане на другостта, а в понятието „межкултурен“ се влага смисъла, че е достатъчно да има среща между участници, принадлежащи към различни култури. Последното обаче, не изключва обмена и приемане на другостта, а напротив- също ги включва.

Прегледът на литературата показва, че се срещат две понятия- „интеркултурна комуникативна компетентност“ и „интеркултурна компетентност“, които се свързват с понятието „комуникативна компетентност“, базово и двете. Комуникативната компетентност е владеенето на комуникативни механизми, похвати и стратегии, необходими за осигуряването на успешно общуване. В чуждоезиковото обучение целта е да се овладяват езиковите норми и да се натрупа лексикален фонд. Необходимо е изграждане и усъвършенстване на комуникативната езикова компетентност, като част от комуникативната компетентност.

Общата Европейска Езикова Рамка (ОЕЕР) е създадена като документ на Съвета на Европа и средство за постигане на целите, определени в културната и езиковата политика на ЕС. Документът също хвърля светлина върху голям брой теоретични и практични проблеми на преподаването, изучаването и оценката на знанията и уменията по чужд език. Описанието на комуникативната компетентност се осъществява чрез следната скала:

A1- начално ниво

A2- основно ниво

B1- под средно ниво

B2- средно ниво

C1-над средно ниво

C2- ниво за напреднали

ОЕЕР е рамка, която може да бъде приложена в чуждоезиковото обучение, за преподаване и оценяване, както и за множество други цели. Нейното качество е да бъде „обща основа за разработването на учебните програми по език, методически насоки, изпити, учебници и др. в цяла Европа“ (Council of Europe 2001:1) .Тя е създадена и развита с цел да се стимулира съвместната работа на европейските образователни институции и най-вече да направи чуждоезиковите компетенции съизмерими и сравними в една, валидна за цяла Европа скала. Обхванати са колкото се може повече езикови знания и умения, информацията е ясно формулирана и изчерпателна. За употребата на езика се развиват редица компетентности: общи и особено комуникативни езикови. Ползвачите и изучаващите езика прибягват до компетентностите, с които разполагат в различен контекст, при различни условия и ограничения, за да могат да се ангажират в езикови дейности и да продуцират текстове и теми от различни области.

Понятието „комуникативна езикова компетентност“ не е ново. Въведено е от средата на 60-те от американския социолингвист Дел Хаймс като недоволство от разграничението между „компетентност“ (competence) и „изпълнение“ (performance), което лингвистът Ноам Чомски беше предложил в своята Генеративна Граматика. Оттогава терминът „комуникативна езикова компетентност“ придобива голяма популярност. Той обозначава не само специфично езиковите знания, но и знанията, необходими за употребата на езиковите форми по подходящ начин, т.е. притежава не само езикови, но и психофизически и социални характеристики.

Компетентностите в ОЕЕР се подразделят на общи и комуникативни:

А. ОБЩИ КОМПЕТЕНТНОСТИ:

а) *Декларативни знания (Declarative knowledge/Savoir)*, към които причисляваме: *знания за света, социокултурни знания и междукултурна осведоменост.*

Моделът и знанията за света всеки индивид е формирал на базата на речника и граматиката на родния си език. От голямо значение за комуникантите е да имат фактологически знания за дадената страна или страни.

Социокултурните знания са знанията както за културата, така и за обществото на страната, в която се говори езика. Усвояването на чужда култура протича съзнателно, също както и усвояването на чуждия език. Чуждата култура се опознава винаги от от позициите на родната. Тук става въпрос за познаване на всекидневното битие: храна, празници, ценности, вярвания, невербална комуникация и др.

Под *междукултурна осведоменост* разбираме включването на знанията за собствения свят и „чуждия свят“. Необходимо е и наличие на ясна представа за социалните различия.

б) *Умения и ноу-хау (Savoir faire)*

Към тази група общи компетентности спадат: *практическите умения и ноу-хау, междукултурните умения и ноу-хау, екзистенциалната компетентност и способността за учене.*

Към практическите умения и ноу-хау (Skills and know-how) се отнасят уменията за живот (къпане, обличане) и професионалните умения. Междукултурните умения и ноу-хау включват уменията за успешно взаимодействие на двете култури, при което посредник се явява родната култура. *Екзистенциалната компетентност (Existential Competence)* е тази, при която личностните качества на комуникантите оказват влияние при комуникативния акт. Интересът за придобиване на нови знания, личностния тип, ценности, отношения и мотивация имат своята съществена роля и оказват въздействие. *Способността за учене (Ability)*

to learn) включва в същността си надграждане към вече съществуващите знания на нови такива. Най-съществено тук се оказва умението на изучаващите да поддържат вниманието си будно, да участват в работа по двойки или по групи и активно да използват наученото в комуникативни актове чрез култивиране на перцептивни, аналитични и евристични умения.

Б. КОМУНИКАТИВНА ЕЗИКОВА КОМПЕТЕНТНОСТ

Тя включва следните компоненти:

• **Лингвистична компетентност**, която е съставна част на комуникативната компетентност. Според М. Кънали лингвистичната компетентност включва знания за езикови единици от различни равнища, правила за тяхното съчетаване и използване в речевни актове и езикови норми на книжовния език (Canale, M., 1983). Авторът приема като основа на този вид компетентност знанията за езика, а като формиране на умения- развитието на социолингвистическата, стратегийната и дискурсна компетентност.

Лингвистичната компетентност се възприема като съвкупност от: лексикална, граматическа, семантична, фонологична и ортографична компетентност.

Лексикалната компетентност предполага способност за ползване на речника на даден език. Това включва наличие на знания за лексикалните елементи, определени морфологични знания за думите като части на речта: глаголи, наречия, съществителни и прилагателни имена и граматични елементи като числителни, определителен и неопределителен член и др. **Грамматичната компетентност** означава наличие на знания за ползване на граматическите ресурси на езика. Това умение изисква определени морфологични и синтактични познания.

Семантичната компетентност предполага разбиране на лексикалната семантика, отнасяща се до значението на думите и техните конотации.

Фонологична компетентност е тази, която включва знания и умения за начина на продуциране на речевите звуци, ударението на думите и различните видове интонационни модели. **Ортографичната компетентност** означава познаване и възпроизвеждане на писмената система на езика-цел.

Изводът, който може да се направи е, че лингвистичната компетентност включва формиране и развитие на езиковите знания- фонетични, граматични, лексикални, и изграждане на умения и навици да се оперира с тях. Тя представлява теоретичната обезпеченост и практическата приложимост на лингвистичните понятия.

• **Социолингвистичната компетентност** се заключава в умението да се подбере нужната лингвистична форма в зависимост от условията на комуникативния акт: ситуация, комуникативна цел и намерение на говорещия. Тук се третира следните въпроси:

- лингвистичните маркери на социалните отношения на комуникантите като статус, близост и регистър на дискурса. Например в английски език при запознанство казваме: How do you do? , а при сбогуване- Good bye, See you later.
- условностите са учтивост, които биват положителни- при изразяване на благодарност, показване на интерес към дискутирана тема и отрицателни- при изразяване на противопоставяне, грубост, презрение и др.
- познаване на фолклора като поговорки, идиоми и др., например: Kill two birds in one stone- С един куршум-два заека, Rome was not built in a day- Рим не е построен за един ден, I am so blue- Тъжно ми е и др.
- познаване на регистрови различия, отнасящ се до различните варианти на езика –неутрален, официален, неофициален, фамилиарен и

др. и познаване на класови, диалектни и професионално-лингвистични маркери.

• **Прагматична компетентност**, притежаването на която означава владеенето на законите на общуването в различните комуникативни ситуации. Тя включва дискурсна, функционална и композиционна компетентност. *Дискурсната компетентност* изисква познаване на тематичната организация на дискурса и текста и познания на причинно-следствените връзки. Крайната цел е да се продуцират изречения в поредица, за да се създаде кохерентен отрязък от устен или писмен текст. *Функционалната компетентност* изисква подбирането на определена функция с езиковата форма, с която може да се изрази: изразяване на съгласие или несъгласие, разрешение, желание, молба, намерение и др. *Композиционната компетентност* изисква познания за композиционно-структурната организация на текста.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Общата Европейска езикова рамка е създадена с цел да стимулира съвместната работа на европейските образователни институции и най-вече да направи езиковите компетентности съизмерими и валидни за цяла Европа. Тя повдига въпроси, които са съществували в полезрението на приложните лингвисти, преподавателите по чужд език и методистите. Нейното приложение се изразява в унифицирането на обучението по езици и съпътстващите го понятия и терминология. Познаването и прилагането на тази рамка спомага и в сегашния момент за ефективното общуване към Европейския съюз.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Canale, M. From Communicative Competence to Communicative Language Pedagogy, in: Language and Communication, Longman, London, 1983
- [2] Council of Europe, Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching and Assessment, Cambridge University Press, 2001
- [3] Firth, J.R. Papers in Linguistics. London: Oxford University Press, 1957
- [4] Hymes, D. On Communicative Competence, 1972
- [5] Widdowson, H. G. Aspects of Language Teaching, Oxford University Press, 1990
- [6] Hoey, Michael, Patterns of Lexis in Text, Oxford University Press, 1991
- [7] Lyons, John, Language and Linguistics, Cambridge University press, 1982
- [8] Savicki, Victor, Developing Intercultural Competence and Transformation: Theory, Research, and Application in International Education, Stylus Publishing, Sterling, Virginia, 2008

За контакти:

Ас. Ивелина Жечкова, Катедра по Филологически науки, Русенски университет "Ангел Кънчев", филиал-Силистра, тел.: 821-521, e-mail: ivelina.zhechkova@abv.bg

Докладът е рецензиран.